

УДК 785.161

УКРАЇНСЬКА СУЧАСНА ІМПРОВІЗАЦІЙНА МУЗИКА, ЗВ'ЯЗОК З НАРОДНОЮ ПІСНЕЮ

Закус І.М., Постої Г.Г.

Київський національний університет культури і мистецтв

В статті розкриваються основні аспекти джазової музики, стилів, характерні, особливі риси, притаманні музиці в різних країнах, пов'язані з ментальністю, темпераментом музикантів та композиторів. Висловлені особисті думки та погляди на зв'язок сучасної імпровізаційної музики з народною піснею та культурою.

Ключові слова: джаз, імпровізація, народна пісня, українські джазмени, імпровізаційна музика.

Постановка проблеми. Оскільки джаз свої коріння має в блюзі (народній музиці рабів, привезених в Америку з Африки), то природно, що музиканти та композитори інших країн, які почали грати джаз в себе вдома, – привнесли в це мистецтво свої характерні риси, свій менталітет, темперамент, мелос. Отже, на сьогодні джаз – міжнародне мистецтво, що поєднало різні культури світу та надзвичайно збагатилось за рахунок цього. З'явилися різні характерні тенденції та поняття в джазі, пов'язані з народною культурою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд розвитку джазу в Україні і зв'язку народної пісні і джазу зроблено мною на основі 30-тилітньої гастрольної діяльності, участі у багатьох

джазових проектах, фестивалях, особистих знайомствах з організаторами джазового життя в Україні та 20-тирічній викладацькій діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На жаль, з окресленої тематики маємо обмаль української наукової літератури, деякі власні пошуки на цю тему ми представляли в наших попередніх розвідках.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Є аналіз джазу, його суті, огляд особливостей розвитку цього мистецтва в різних країнах, представлення власного погляду в експериментах з українською народною піснею у джазі на прикладі своїх сольних альбомів «Коломийки» та «Басова пісня».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Джаз – форма музичного мистецтва, що виникла в кінці XIX – на початку XX століття в результаті синтезу африканської та європейської культури. Характерними рисами джазу стали імпровізація, поліритмія, основана на синкопованих ритмах та унікальному комплексі прийомів виконання ритмічної фактури – свінг.

Дуже швидко музиканти та композитори зі всього світу почали активно опановувати та розвивати ритмічні та гармонійні ідеї джазу. Ця форма музичного мистецтва стала модною та елітарною. Джаз надзвичайно розвинувся, набув різних форм, поєднав у собі різні жанри. Утворилися різні напрямки та стилі: свінг, бібоп, біг-банд, мейнстрім, страйд, стиль Канзас-сіті, джаз західного узбережжя, кул (прохолодний), хард-боп, ладовий (модальний), прогресив-джаз, соул-джаз, грув, фрі-джаз, кріейтив, ф'южін, постбоп, ейсід-джаз, смуз-джаз, джаз-мануш. Кожний з цих напрямків має свою ідею, закони, форми та яскравих представників – музикантів-виконавців, групи, оркестри.

Оскільки джаз свої коріння має в блюзі (народній музиці рабів, привезених в Америку з Африки), то природно, що музиканти та композитори інших країн, які почали грати джаз в себе вдома, – привнесли в це мистецтво свої характерні риси, свій менталітет, темперамент, мелос. Отже, на сьогодні джаз – міжнародне мистецтво, що поєднало різні культури світу та надзвичайно збагатилось за рахунок цього.

На сьогоднішній день з'явилися різні характерні тенденції та поняття в джазі, такі як:

1) Американський джаз, де моду задають, в основному, темношкірі музиканти (Ч. Паркер, М. Девіс, Дж. Колтрейн, Ж. Хенкок та ін.);

2) Європейський джаз – переосмислення цих ідей білими музикантами, використання ідей та форм класичної музики (Б. Лагране, Р. Гальяно, М. Легран та ін.);

3) Скандинавський джаз – відхід від афро-американських корінь джазу, змішання різних стилів, використання всесвітнього фольклору (К. Вебер, Е. Свенсон, К. Мін Докі, Л. Даніельсон та ін.);

4) Польський джаз – широке використання в імпровізаційній музиці народних тем, тембрів, колориту, класичної музики, її форм, напрямків (Л. Моджар, А. Йопек, З. Намисловський, Я. Гарбарек та ін.).

Поєднання цих понять та форм українськими музикантами може створити таке явище, як український джаз. Адже українська народна пісня має дуже давні і багаті традиції. Її мелодія – одна із найяскравіших та наймилозвучніших у світі. Можливості гармонізування народної пісні надзвичайно багаті, колорит, ритм та народні лади дуже характерні. Використавши можливості народної пісні, українські музиканти мають можливість збагатити світовий джаз своїми кольорами та відтінками.

Такі спроби зробила Млада в альбомі «Ой весна, весна», Юлія Рома в альбомі «Цвіт», група «ShoppingHour» в альбомі «Вітер», група «Шоколад» в альбомі «Веснянки», Ігор Закус в альбомі «Коломийки» та «Басова пісня» й інші.

Підхід у музикантів до народного мелосу та його використання може бути різний:

1. Беручи загальноприйняті форми та ідеї джазових стандартів, вони застосовують їх до народної пісні;

2. Подають народну тему у новому стилі (свінг, балада, реггі, афро, боса-нова та ін.), застосовуючи особливості ритму та гармонізації даного стилю;

3. Використовуючи принципи класичної та сучасної музики, беруть народну тему за головну партію, дописуючи побічні партії, розвиваючи тему в різних частинах та соло;

4. Використовують тембральне забарвлення народних інструментів (бубен, скрипка, козобас, бандура, різні сопілки, флюяри, цимбали та ін.), поєднують їх з класичними та електронними інструментами, наприклад, унісон бас-гітари та сопілки;

5. Використовують в своїх соло народні лади, характерні ступені ладу та типові в народній музиці ритми (вальс, полька, коломийки тощо);

6. Гармонізують народні теми за принципами класичної та сучасної гармонії, використовуючи сучасні та модні ритми (acid, фанк тощо).

Успіх не може бути досягнутим внаслідок застосування лише одного з цих принципів. Мабуть потрібно користуватись усіма, або кількома відразу. Та, перш за все, повинна бути чітка ідея даного експерименту та чітке розуміння того, для чого ми беремо дану тему, використовуємо даний інструмент, граємо даний ритм, лад, будемо власне таку форму.

Експеримент заради експерименту не дає бажаного результату. Народна тема не повинна втратити свого колориту та краси. Вона повинна лише розквітнути, збагатитись, зазвучати по новому за рахунок тембральних, ритмічних, гармонічних, технологічних можливостей та прийомів джазового мистецтва. Тоді і джаз збагатиться за рахунок народної пісні.

Спробуємо проаналізувати свої спроби поєднати народну пісню та імпровізаційну музику. Першим став альбом І. Закуса «Коломийки».

І. Закус хотів показати «Коломийки» в джазі, а не джаз в коломийках. Тобто народні теми брались за основу і одягались в різне джазове та навколоджазове вбрання. Кожна пісня викладена в певному стилі та колориті. Основною ідеєю було довести, що в даному стилі пісня звучить абсолютно природно. При цьому розширилась форма, дописувались інші частини, враховуючи матеріал, гармонізація, тональності основної пісні, дописувались імпровізаційні частини, інтро, коди. Закони даного стилю або кількох, поєднаних в одне ціле, джазова чи навколоджазова естетика домінує в кожній пісні. Музиканти грають свої соло в джазовій манері. Народні лади мало використовуються, колорит, характерність мелодії не розробляються, бо ідея «Коломийок» – довести, що народні пісні прекрасно адаптуються в джазові стандарти і звучать абсолютно природно.

В першому треку «Коломийки» – народні співанки, викладені в двох, поєднаних між собою, стилях: афро та фанк. При цьому використовується поліритмія в ритм-секції. Солісти грають своє соло теж у двох поєднаних стилях, тільки на іншу гармонію. Основна тема викладена у сопілки та труби – характерних для народної музики інструментах.

За допомогою інтро та коди, заграних на трембіті та сопілці, перший трек переходить в наступний «Ой чий то кінч стоїть». Оригінальність звучання цієї чудової народної пісні досягалась за рахунок оригінальної гармонізації теми та застосування ритму афро з поліритмією в ритмсекції. Після зіграних соло на дану тему, звучить сопілка з народним мотивом, надаючи ще більше чутливості та ліричності даній темі.

Пісня «Чом ти не прийшов» подана в стилі фанк. Характерна гармонізація та використання в темі духовної секції надає пісні потужного звучання. Після солістів, перед темою на коду звучить тема коломийок в унісон у духовних та ритм-секції, додаючи темі особливу енергетику. Звучання в темі та унісоні сопілки додає народного колориту та оригінального звучання.

Пісня «Ой сивая зозуленька» подана в стилі реггі. Лірична, надзвичайно красива мелодія легко лягла в даний стиль. Ламаний ритм реггі тільки підкреслив випуклість мелодії.

«Черемшина» – єдина не народна тема (муз. В. Михайлюка), подана в стилі джазової балади. Естетика даного стилю розкрила «Черемшину» з нової сторони, підкреслила багатогранність мелодії.

«Гопак» чудово увійшов в рамки джазового стандарту «OLEO» або стандартної гармонійної сітки «Расческа». Тема звучить природно і оригінально. Дописані брідж і частина В доповнили тему. Тут звучить швидкий свінг, де солісти передають естафету один одному. «Гопак» прозвучав дуже динамічно та експресивно.

В пісні «Ой у полі три криниченьки» красива і ніжна мелодія поєднана з сучасним бітом, за рахунок якого тема звучить по-модному, оригінально. Розвиток теми відбувається в соло клавішних, гітари та частині, що має контрастний характер.

Пісня «Била мене мати» поєднує кілька стилів (афро, біт, свінг), має перемінні розміри, поліритмію, та звучить легко, невимушено. Максимальне використання джазових стилів, прийомів робить звучання пісні дуже енергійним і підводить до кінця альбому.

«Coda» – це вкорочене звучання «Коломийок», яке доводиться до максимально насиченого звучання і розсипається, як розбите скло. Звук трембіти ставить остаточну крапку.

Весь альбом задуманий як одне ціле, одна пісня. Тому інтро кожного треку, що виконане на-

родними духовними інструментами, є зв'язкою між піснями, кінцем попередньої та початком наступної пісні. Цим створюється особливий народний колорит, цілісність всього альбому.

В альбомі «Українська басова пісня» І. Закуса користувався іншими принципами: хотілось показати власне красу та неповторність народної пісні. Тут оригінальний матеріал первинний, а методи та засоби джазу повинні ще більше проявити і підсилити красу української пісні.

Народна пісня «Під облачком» звучить під акомпанемент бас-гітар різного типу (акустична, ладова, безладова). Це дає особливий саунд, камерність. У зв'язках та інтро за рахунок квінтового звучання, бас нагадує дрімбу, трембіти.

В пісні «О милий мій», заспіваній Ніною Матвієнко, закладена вся краса, багатство, вишуканість та неповторність народної пісні за рахунок тембру голосу, виконання, манери великої української співачки. Аранжування та гармонізація теми тільки доповнюють і згущують фарби в цій пісні.

Лемківська народна пісня «Америцький край» – це «невеличка симфонія». На базі надзвичайно красивої мелодії написані ще три різнохарактерні частини, що перетікають одна в одну. В середині композиції оригінально звучить сопілка з бас-гітарою, повторюючи основну тему. Композиція звучить лірично, тепло і сучасно.

Звичайно, у кожного композитора та музиканта свої методи та прийоми поєднання української народної музики з джазовою. І про них можна сперечатись, критикувати, відстоювати. Але, однозначно, це самий оптимальний і вірний шлях до створення такого поняття, як український джаз, це можливість зробити свій внесок до світової імпровізаційної музики під назвою джаз.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Джаз – форма музичного мистецтва, що виникла в кінці ХІХ – на початку ХХ століття в результаті синтезу африканської та європейської культури. Ця форма музичного мистецтва стала модною та елітарною. Джаз надзвичайно розвинувся, набув різних форм, поєднав у собі різні жанри. Він набув активного розвитку та збагачення за рахунок різних народних культур, музики, традицій, менталітету багатьох народів. Інтерес та переймання українських джазових музикантів своєю народною культурою намалює красиве обличчя українського джазу.

Список літератури:

1. Сольний альбом Ігора Закуса «Коломийки», Темпора, 2008 р.
2. Сольний альбом Ігора Закуса «Басова пісня», Темпора, 2010 р.

Закус И.М., Постой Г.Г.

Киевский национальный университет культуры и искусств

УКРАИНСКАЯ СОВРЕМЕННАЯ ИМПРОВИЗАЦИОННАЯ МУЗЫКА, СВЯЗЬ С НАРОДНОЙ ПЕСНЕЙ

Аннотация

В статье раскрываются основные аспекты джазовой музыки, стилей, характерные, особые черты, присутствующие в музыке в различных странах, связанные с ментальностью, характером музыкантов и композиторов. Сформулировано личное мнение и взгляды на связь современной импровизационной музыки с народной песней и культурой.

Ключевые слова: джаз, импровизация, народная песня, украинские джазмены, импровизационная музыка.

Zakus I.M., Postoi H.H.

Kyiv National University of Culture and Arts

UKRAINIAN CONTEMPORARY IMPROVISED MUSIC, CONNECTION WITH FOLKSONGS

Summary

The article reveals the main aspects of jazz music, styles, characteristic and special features inherent in music in various countries, related to the mentality, character of musicians and composers. A personal opinion and views on the relation of contemporary improvisational music and folksong and culture are formulated.

Keywords: jazz, improvisation, folksong, Ukrainian jazzmusic, improvisational music.